

CONTRIBUȚIA DASCĂLILOR DÂMBOVIȚENI LA AFIRMAREA ȚĂRĂNISMULUI

(1882-1918)

Marian CURCULESCU

Résumé:

Au cours des années 1882-1918, les enseignants du département de Dâmbovița ont soutenu le „paysan”, courant politique apparu en Roumanie à la fin de XIXe siècle, représentant le monde du village. D illustres maîtres et pretres ont rejoint ce courant, y compris des professeurs du Lycee „Le Monastere Dealu”. Les idées du „paysan” étaient reparties à travers de différentes formes: des gazettes paysannes, la precense de Ion Mihalache dans le département de Dâmbovița- promoteur deău „paysan” en Roumanie,. Le Congres general des enseignants organise a Târgoviște (20-23 aout 1911). Le 13 decembre 1918, on a constitue a Târgoviște l organisation departamentale du Parti Paysan, qui allait jouer un role important sur l arene politique du departement de Dâmbovița.

Mots clé:

„paysan”, enseignant, gazettes, le Congres des enseignants, le monde du village, le Parti Paysan.

Către anul 1990, societatea românească se caracteriza prin câteva trăsături distincte: prezența pe scena politică a două mari partide, Partidul Național Liberal și partidul Conservator între care se realiza „rotativa” guvernamentală, ponderea agriculturii în cadrul economiei (în 1900 contribuia cu două treimi la produsul național), nerezolvarea chestiunii agrare, numărul mare de analfabeți (60 % în 1914).

Învățământul începe să se afirme tot mai mult, îndeosebi în timpul ministeriatului lui Spiru Haret. Acum se reorganizează pe baze moderne școala de toate gradele, acordându-se atenție deosebită statutului învățătorilor. În România un fapt deosebit în constituia implicarea intelectualilor, între care mulți învățători și profesori, în afirmarea țărănismului, curent politic nou, reprezentând lumea satelor.

Astfel, la sfârșitul secolului al XIX-lea, prin eforturile unor distinși intelectuali precum Constantin Dobrescu-Argeș, Vasile Kogălniceanu și Ion Mihalache, se acționa pentru constituirea unui Partid Țărănesc care să reprezinte și să apere interesele sătenilor. Primul pas l-a făcut Constantin Dobrescu-Argeș în județul Argeș, unde în 1882 a format „Partida țărănească”, având ca obiective: domnia legilor, descentralizarea administrativă, promovarea unei politici economice echilibrate, sprijinirea burghezicii sătești ș.a. Acest curent politic s-a răspândit și în județul Dâmbovița, „alimentat” de discursurile ținute la Târgoviște în cursul anului 1882 de Constantin Dobrescu-

Argeș, cu ocazia Consfățuirii învățătorilor. Un martor la acest eveniment nota: „*Era primul apostol care plecase de la căminul său din Argeș, să propage ideea de libertate în pătura țărănească prin învățători și să lase apostoli în urma sa*”¹. Mulți învățători și preoți dâmbovițeni s-au alăturat curentului țărănist, considerând de datoria lor să contribuie la „luminarea” sâtenilor prin diferite forme: întruniri, dezbateri, articole de presă, editarea unor ziare, constituirea unor cluburi sătești ș.a.

Între aceștia îi amintim pe învățătorii Ion Diaconescu (Diaconești), Vasile Ionescu, Teodor Verginoiu (Pietroșița), Toma Popescu, Răzvan Ionescu (Bolovani), Petre Popescu (Răcari), Ion Rădescu (Titu), I. Grigoroiu (Cazaci), C. Tomescu (Bogați), C. Luca (Bâldana), I. Popescu (Lazuri), I. Constantinescu (Sârbi), Grigore Rădulescu (Bezdead), Ion Ciorănescu (Moroieni), Ion Mareș (Vulcana- Băi), preoții Chiriță Niculescu (Ghirdoveni), Neculae Popescu (Boțești), Vasile Alexe (Hăbeni), I. Dumitrăchescu (Vulcana), Moscu Popescu (Brănești), Vasile Sachelarie (Gura Șuții), Nicolae Marga (Pietrari), I. Măgureanu (Țâța) ș.a.². Lor li se vor adăuga mai târziu profesorii Vasile Haneș, cezar Spineanu ș.a., de la Liceul „Mănăstirea Dealu”. Cu emoție avea să-și amintească Ion Diaconescu, unul din liderii țărănismului dâmbovițean: „*Sufletele noastre adăpate la focul inimii lui Dobrescu-Argeș au păstrat nestinsă flacăra politică a democrației țărănești, propagând peste tot și fără încetare ideea de luptă pentru dezrobirea politică a țăranului*”³.

În perioada următoare au avut loc evenimente care ilustrează contribuția dascălilor dâmbovițeni la demersul pentru constituirea unui partid țărănesc. Este interesant de subliniat că unii dintre aceștia (Ion Diaconescu din Diaconești - Pucioasa, Grigore Rădulescu din Bezdead), au candidat pentru alegerile parlamentare de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Cu prilejul alegerilor din 1884, în jurul candidatului Ion Diaconescu s-a format un grup (care pleda pentru constituirea unui Partid țărănesc⁹ din care făceau parte învățătorii Vasile Ionescu, Teodor Vernigioiu (Pietroșița), Toma Popescu, Răzvan Tomescu (Bolovani), Ion Rădescu (Titu), Ion Grigoroiu (Cazaci), C. Tomescu (Bogați), C. Luca (Bâldana), I. Popescu (Lazuri), I. Constantinescu (Sârbi), Grigore Rădulescu (Bezdead)⁴.

Neașteptata încetare din viață a lui Constantin Dobrescu-Argeș a produs emoție în județul Dâmbovița. Sunt elocvente în acest sens amintirile lui Ion Diaconescu: „*Dobrescu, iubitul meu, a murit la 1903 și am rămas să păstrez sămânța chestiunii țărănești*”⁵. În mod asemănător, profesorul Vasile Haneș, un promotor al mișcării țărăniste dâmbovițene, scria: „*Prin Dâmbovița, a trecut învățătorul seminarist Dobrescu-Argeș. Aici, ca și în Argeș și Muscel, a propovăduit el cu credința lui de redeșteptare și cu cuvântul său atrăgător de învățător. În jurul lui s-au strâns luptători*

¹ Ion Diaconescu, *O pagină din viața lui Dobrescu-Argeș*, în Petre Popescu-Răcari, *Calendarul Partidului Țărănesc Dâmbovițean*, București, 1922, p. 21.

² *Idem*, *Amintiri despre Constantin Dobrescu-Argeș*, în „Țărănismul”, I, nr. 50-51, din 4-11 aprilie 1926, p. 11.

³ *Idem*, *O pagină din viața lui Dobrescu-Argeș*, în Petre Popescu-Răcari, *Calendarul Partidului Țărănesc Dâmbovițean*, București, 1922, p. 21.

⁴ *Idem*, *Amintiri despre Constantin Dobrescu-Argeș*, în „Țărănismul”, I, nr. 50-51, din 4-11 aprilie 1926, p. 11.

⁵ *Arhivele Naționale Istorice Centrale*, fond Ion Mihalache, dosar 44, f.7.

de inimă și de talent ca preotul Ion Diaconescu din Pucioasa, Petre Dițescu de la Voinești, preotul Dumitrăchescu de la Vulcana, Neculae Popescu din Boțești, Ion Dumitrescu-învățător din Voinești și atâția alții și astfel au inaugurat un curent politic care, înăbușit în primele lui începuturi, trebuia să renască cu mai multă energie după marile războaie⁶.

Distinsul învățător dâmbovițean Ion Ciorănescu din Moroeni sublinia că ideea constituirii unui partid țărănesc prindea rădăcini atât în Dâmbovița, cât și în județele învecinate⁷. Cel care a devenit noul simbol al mișcării țărăniste din România a fost Ion Mihalache, învățător din Topoloveni-Argeș. Prezența acestuia în Dâmbovița ca învățător la Școala Ludești în anii 1901-1903 a contribuit la încurajarea mișcării țărăniste⁸. Amintindu-și de acest fapt, profesorul Vasile Haneș nota: *„La Dâmbovița a fost întâia dată învățător Ion Mihalache și prin puterea geniului său politic n-au rămas unite într-un singur cuget numai județele muntene, ci pornind de aici curentul născut a cucerit țara întreagă”*⁹.

La începutul secolului al XX-lea, spiritul de organizare din Dâmbovița și din Vechiul Regat s-a dezvoltat, fiind determinat de diverși factori: rolul presei („România rurală”, „Gazeta țăranilor”, „Vremea nouă”), activitatea unor intelectuali de seamă precum Spiru Haret, Ion Mihalache, Vasile Kogălniceanu, participarea țăranilor la băncile populare și la obștile de arendare, afirmarea intelectualității satelor, etc¹⁰. Zonele dâmbovițene cu cei mai mulți adepți erau Moroeni, Glodeni, Vulcana – Băi, Pucioasa, Voinești, Gemenea, Răcari. Unul dintre cei mai activi dâmbovițeni s-a dovedit a fi preotul Ion Diaconescu din Diaconești - Pucioasa. El a reușit să colaboreze cu principalii lideri naționali ai țărănismului în frunte cu Ion Mihalache. În 1905, Diaconescu l-a cunoscut la Bacău pe Constantin Stere, fiind impresionat de orizontul cultural al acestuia: *„Mi-a furat inima-nota Diaconescu - dar distanța de la mine până la dânsul era prea mare ca să putem intra în corespondență”*. Mai târziu l-a cunoscut pe Ion Mihalache cu care avea să lege o strânsă prietenie. Într-o scrisoare adresată lui Mihalache în 1925, Diaconescu nota: *„pe dumneavoastră v-am ochit după discursul ținut la Constantinopol pe țărmul Asiei și sosind acasă, după multă chibzuință, v-am adresat scrisoarea care, mulțumesc lui Dumnezeu, a fost într-un ceas bun”*¹¹.

O formă de exprimare a opiniilor și a argumentelor dascălilor dâmbovițeni privind mișcarea țărănistă o reprezentau articolele în presă. În martie 1905 a apărut la Târgoviște ziarul politic independent *„Dâmbovița”* care își propunea să susțină *„ordinea și legalitatea”* și promitea că *„cei năpăstuiți vor găsi în noi aprigul sprijin al dreptății lor”*¹². Este interesant că dâmbovițenii au luat parte la congresul de la București din 5 septembrie 1906, care avea ca scop înființarea unui Partid Țărănesc. Congresul, inițiat de Vasile Kogălniceanu, a anunțat situația satului românesc și a formulat o serie de revendicări: împrăștierea țăranilor, înființarea izlazurilor comunale, o nouă lege a

⁶ Vasile Haneș, *Boțești*, în „Țărănismul”, I, nr. 31, 8 noiembrie 1925, p. 4.

⁷ I. Ciorănescu, *Partidul Țărănesc*, în Petre Popescu-Răcari, *Op. cit.*, p. 41

⁸ Apostol Stan, *Ion Mihalache-destinul unei vieți*, București, Editura Saeculum, 1999, p. 8.

⁹ Vasile Haneș, *Op. cit.*, p. 4.

¹⁰ I. Scurtu, *Contribuții privind mișcarea țărănistă din România în perioada 1907-1914*, în „Studii, revista de istorie”, nr. 3, 1968, p. 504.

¹¹ Arhivele Naționale Istorice centrale, fond Ion Mihalache, dosar 44, f. 8.

¹² „Dâmbovița”, I, nr. 1, 1 martie 1905, p. 1.

toacmelilor agricole, votul universal, egal, direct și secret, dezvoltarea învățământului "încât nici un cătun să nu rămână fără școala lui", credite agricole ieftine, etc.

Cu acest prilej, preotul dâmbovițean Vasile Alexe din Hăbeni a reliefat "rănilor" sociale care persistau la sate: alcoolismul, analfabetismul, lipsa de organizare a țărănimii, etc.¹³. El solicita intensificarea efortului intelectualității pentru luminarea satelor în sensul creșterii nivelului cultural și al organizării politice. Cu ocazia Congresului a fost publicat apelul „Către săteni” în care erau formulate și argumentate cererile țărănimii și era subliniată importanța organizării politice.

În Dâmbovița și în alte județe din Muntenia aveau ecou apelurile publicate de Ion Mihalache în gazeta "Vremea nouă" (1910-19014) prin care erau apărute drepturile sătenilor și se insista pentru organizarea politică a cesteia: "Partidul țărănimii, scria Mihalache la 1 decembrie 1910-ar fi acela care s-ar închea pe baza intereselor generale ale țărănimii care n-ar fi subordonate decât intereselor generale ale mulțimii. Acela nu poate să fie decât Partidul Țărănesc. Acolo este locul nostru ca cetățeni"¹⁴.

Dascălii dâmbovițeni s-au alăturat eforturilor lui Ion Mihalache vizând dezvoltarea conștiinței țărănimii. Astfel, în gazeta „Vremea nouă” (care apărea în județul Vâlcea), alături de intelectuali de prestigiu (Nicolae Iorga, Alexandru Vlahuță, Bogdan Buică, Onisifor Ghibu, V. Tzoni), scriau articole învățătorii M. Vlădescu (Cândești), M. Florescu (Bezdead), Ion Diaconescu (Pucioasa), Petre Popescu (Răcari), Ion Ciorănescu (Moroeni). Problematika abordată era diversă: rolul învățătorilor la sate, organizarea învățământului, raportul dintre învățători și politică, creșterea nivelului cultural¹⁵.

O expresie a preocupării dascălilor pentru „luminarea” țărănimii dâmbovițene a reprezentat-o apariția gazetei „Voința Dâmboviței” în comuna Valea Lungă (1911). Astfel, în primul număr din 1 ianuarie 1911 se scria: "Vrem să avem un loc de întâlnire; vrem să ne cunoaștem și să ne unim; vrem să ne strângem rândurile și să ne afirmăm conștiința drepturilor noastre. Aproape în toate județele țării sătenii au câte o gazetă a lor prin care își exprimă voința și prin care dau în vileag toate nedreptățile pe care le îndură din partea administrației (...). În rezumat, voința noastră este să producem o unire și o înfrățire a tuturor funcționarilor din județ pentru ca în curând, când vom fi chemați să ne pronunțăm să fim un singur corp tare, ca o singură voință și izbânda va fi a noastră. Gazeta aceasta va fi firul ce ne va lega pe toți laolaltă și tot ea va fi organul prin care ne vom exprima aceea voință"¹⁶.

În această gazetă, țărani dâmbovițeni erau informați despre importanța cluburilor politice locale, cultivarea ideilor țărăniști și reprezentarea sătenilor în Parlament.

Gazeta „Voința Dâmbovița” a avut un rol important în popularizarea ideilor lui Ion Mihalache prin care era susținută constituirea unui Partid Țărănesc. Aceeași gazetă îi aducea laude lui Ion Mihalache numindu-l „*excelentul confrate învățător*”¹⁷. Tot în anul 1911 s-a afirmat ziarul „Dâmbovița” care aborda aspecte interesante: „distanța” dintre politicieni și țărâni, discrepanța dintre orașeni și săteni în privința drepturilor

¹³ „Adevărul”, XVIII, nr. 61-26. 9 septembrie 1906, p. 2.

¹⁴ Apud V. Nicolae, I. Ilincioaiu, S. Neagoe, *Doctrina țărăniștă în România. Antologie de texte*, București, Editura Noua alternativă, 1994, p. 71.

¹⁵ „Vremea nouă”, II, nr. 10, iunie 1912, p. 35.

¹⁶ *Ce vrem noi*, în „Voința Dâmboviței”, I, nr. 1, 1 ianuarie 1911, p.1.

¹⁷ Ion Mihalache, *Lămurire*, în „Voința Dâmboviței”, I, nr. 1, 1 ianuarie 1911, p.1.

cețănești, rolul dascălilor din lumea satului, etc. Ziarul cerea învățătorilor și preoților să facă mai mult pentru apărarea intereselor clasei țărănești: „*Învățătorul, făcând politică, trebuie să fie prevăzător și să se ferească de a aluneca în prăpastia actualului politicianism. Politica învățătorului și preotului trebuie să fie o politică făcută numai cu scopul apărării intereselor clasei țărănești, până acum exclusă din viața politică a acestei țări. Și pentru că în lupta aceasta avem o mulțime de drepturi de revendicat și pentru că victoria nu se câștigă cu <independenți>, cu cei care <vin mai pe urmă>, am credința că în mișcarea noastră politică trebuie să întrebuițăm și nițică energie*”.¹⁸

Mulți dintre dascălii satelor dâmbovițene, influențați de ideile lui Ion Mihalache acționau pentru „luminarea” sătenilor prin știință de carte și conștientizarea acestora în legătură cu rolul lor în plan politic. Este semnificativă în acest sens înființarea în anul 1911 a Asociației „Lumina săteanului”, în care s-au afirmat unii din cei ce aveau să devină nume cunoscute ale țărănismului dâmbovițean: preotul Vasile Lexe – protoereul județului, învățătorul Ion Mareș (Vulcana Băi), preoții Ion Diaconescu (Pucioasa), N. Cercel (Ludești), V. Dumitrăchescu (Vulcana Băi), ș.a.¹⁹

Un eveniment important care a contribuit la propulsarea ideilor țărănismului în Dâmbovița și în Vechiul Regat l-a constituit Congresul general al învățătorilor, desfășurat în Târgoviște în zilele de 20 – 30 august 1911 la care a participat și Ion Mihalache ca reprezentant al învățătorimii rurale din județul Muscel. Autoritățile locale, în frunte cu primarul Gonzalv Ionescu, au acordat toată atenția pentru primirea și găzduirea congresiștilor. Este elocvent apelul adresat târgoviștenilor de Gonzalv Ionescu: „*Jubiți cetățeni, vă rog să veniți [pe 20 august 1911] în număr cât mai mare să întâmpinăm la gară pe acești luminători ai poporului, arătându-le prin călduroasa primire ce le vom face, dragostea noastră și că aici trăiesc românii care știu să-și primească frații*”²⁰. Primarul solicita măcelarilor, brutarilor și birtașilor din Târgoviște să se îngrijească de asigurarea hranei.

În prezența celor 151 de dascăli prezenți la congres, Ion Mihalache s-a referit la diverse probleme, argumentând necesitatea creșterii rolului țărănimii în plan politic: cum și de ce trebuie făcută politică, raportul dintre structura economică și regimul politic, importanța nivelului cultural în afirmarea conștiinței cetățenești. A reținut atenția propunerea sa de-a se constitui o Ligă țărănească, având ca obiective exproprierea, votul universal, impozitul progresiv pe venit, dezvoltarea învățământului la sat. În viziunea lui Mihalache, Liga trebuia să „lumineze calea” și să grăbească organizarea politică a sătenilor²¹. Totodată, Ion Mihalache a lansat un apel către intelectualii de la sate pentru amplificarea efortului de lărgire a orizontului cultural al celor din mediul rural: „*Ca factori culturali la sat, învățătorii și preoții au datoria de a provoca și a trezi în grosul populației o viață nouă cetățenească, în lipsa căreia organul reprezentativ e o minciună*”²².

¹⁸ Congresul învățătorilor, în „Dâmbovița”, I, nr. 13, august 1911, p. 1.

¹⁹ „Dâmbovița”, I, nr. 14, septembrie 1911, p. 4.

²⁰ Arhivele Naționale Istorice Centrale, filiala Dâmbovița, fond Primăria orașului Târgoviște, dosar 21/1911, f.4.

²¹ I. Mihalache, *Ce politică să fac?*, București, 1914, p. 23.

²² *Ibidem*, p. 112.

Dezbaterile din cadrul Congresului au evidențiat că sosise timpul pentru organizarea politică a țărănimii. Sinteza dezbaterilor și a ideilor prezentate în Congresul de la Târgoviște a fost publicată în 1914 în lucrarea „Ce politică să facem?”. Ideile lansate de Ion Mihalache s-au răspândit în Dâmbovița și în celelalte județe prin intermediul gazetelor „Dâmbovița” și „Vremea nouă”, unde scriau articole interesante învățătorii și profesorii²³.

Spre finalul Primului Război Mondial, dascălii dâmbovițeni și-au intensificat sprijinul pentru inițiativa lui Ion Mihalache de formare a unui partid țărănesc. Este interesant de precizat că învățătorul Petre Popescu – Răcari, în calitate de șef al delegației dâmbovițene, participă pe 5 decembrie 1918 la București la înființarea Partidului Țărănesc din România, a susținut și a salutat acest demers.

În strânsă legătură cu evenimentele de la București, dascălii din Dâmbovița au acționat pentru întemeierea unei organizații județene a Partidului Țărănesc. În acest sens, un rol important l-a avut difuzarea în localitățile dâmbovițene a unei „Scrisori către învățători, preoți și țărani” în care se făcea o pledoarie pentru Partidul Țărănesc.

Popularizarea acestei scrisori s-a făcut de un grup care avea să constituie nucleul țărănist din județ: preotul Ilie Popescu (Slobozia Moară), Gheorghe Marinescu (Slobozia Moară), preotul Mihai Popescu (Răcari), învățătorul Petre Popescu (Răcari), D. Jianu (Răcari), C.Luca (Bâldana), Alexandru Mirea (Bâldana), preotul Matei Popescu (Gherghani), M. Stănescu (Boteni), M. Rătescu (Șerdanu), Alexandru Luca (Lungulețu), Virgil Luca (Potlogi), preotul Ion Popescu (Mircea-Vodă), I. Frâncu (Crovu), învățătorul Ion Mareș (Vulcana Băi), învățătorul Ion Ciorănescu ((Vulcana Băi)²⁴. Scrisoarea făcea un patetic apel către dâmbovițeni, chemându-i la Târgoviște pe data de 13 decembrie 1918, unde urma să se adopte decizii importante care priveau țărănismul dâmbovițean.

Ca urmare, în sala „Ciofâstic” din Târgoviște au venit pe 13 decembrie 1918 numeroși săteni, muncitori și cărturari din județ, îndeosebi de pe valea Dâmboviței, valca Ialomiței și din zona de sud, fiind martori și participanți la constituirea Partidului Țărănesc în județul Dâmbovița. Referindu-se la acest important eveniment, învățătorul Ion Ciorănescu din Moroieni scris: „Aici la noi în județul Dâmbovița, ideea Partidului Țărănesc a găsit un teren din cel mai prielnic. La începutul lui decembrie 1918, numai o mână de învățători și preoți au făcut apel către sătenii și colegii din județ ca să vină la întrunirea de constituire a Partidului Țărănesc și rezultatul a fost că sute de țărani, preoți și învățători s-au prezentat cu dragă inimă, n-au pregetat că n-au tren, să n-au încălțăminte de drum lung, că n-au de multe și de toate, ci au venit la Târgoviște ca să fie de față la punerea temeliiilor partidului nostru”²⁵.

În anii care au urmat, dascălii dâmbovițeni s-au afirmat în susținerea ideilor țărăniste, unii dintre ei ocupând funcții importante în conducerea centrală a Partidului Țărănesc, în Parlament sau în administrația locală.

²³ „Vremea nouă”, II, nr. 1, 1 septembrie 1911, p.1.

²⁴ M. Curculescu, M. Oproiu, *Istoria P.N.Ț. în județul Dâmbovița, Târgoviște*, Editura Pildner, 2008, p. 21.

²⁵ Ion Ciorănescu, *Reproșuri îmbucurătoare*, în „Țăranul”, I, nr. 7, 14 februarie 1919, p.1.